

~~К 5817 а~~

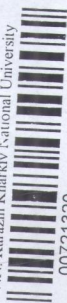
П 84173

№ 3 1936

Литературный
журнал

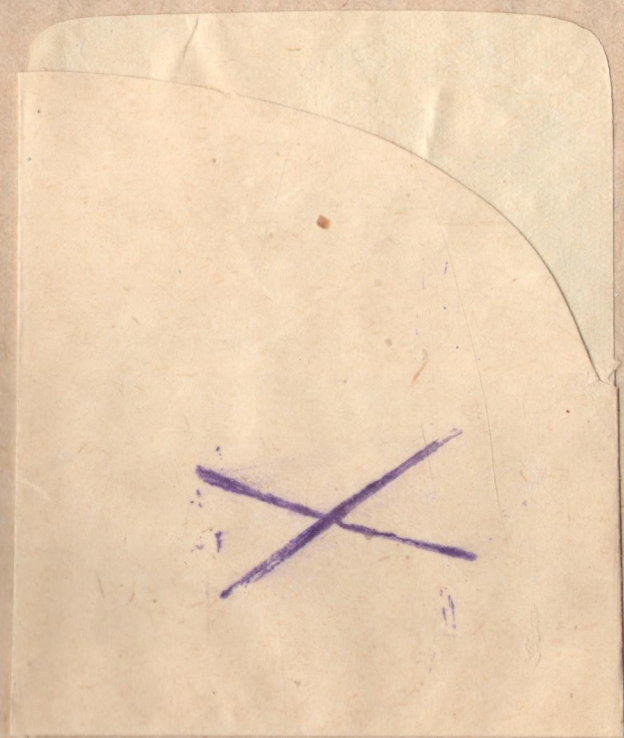
ЛИТЕРАТУРНЫЙ
ЖУРНАЛ

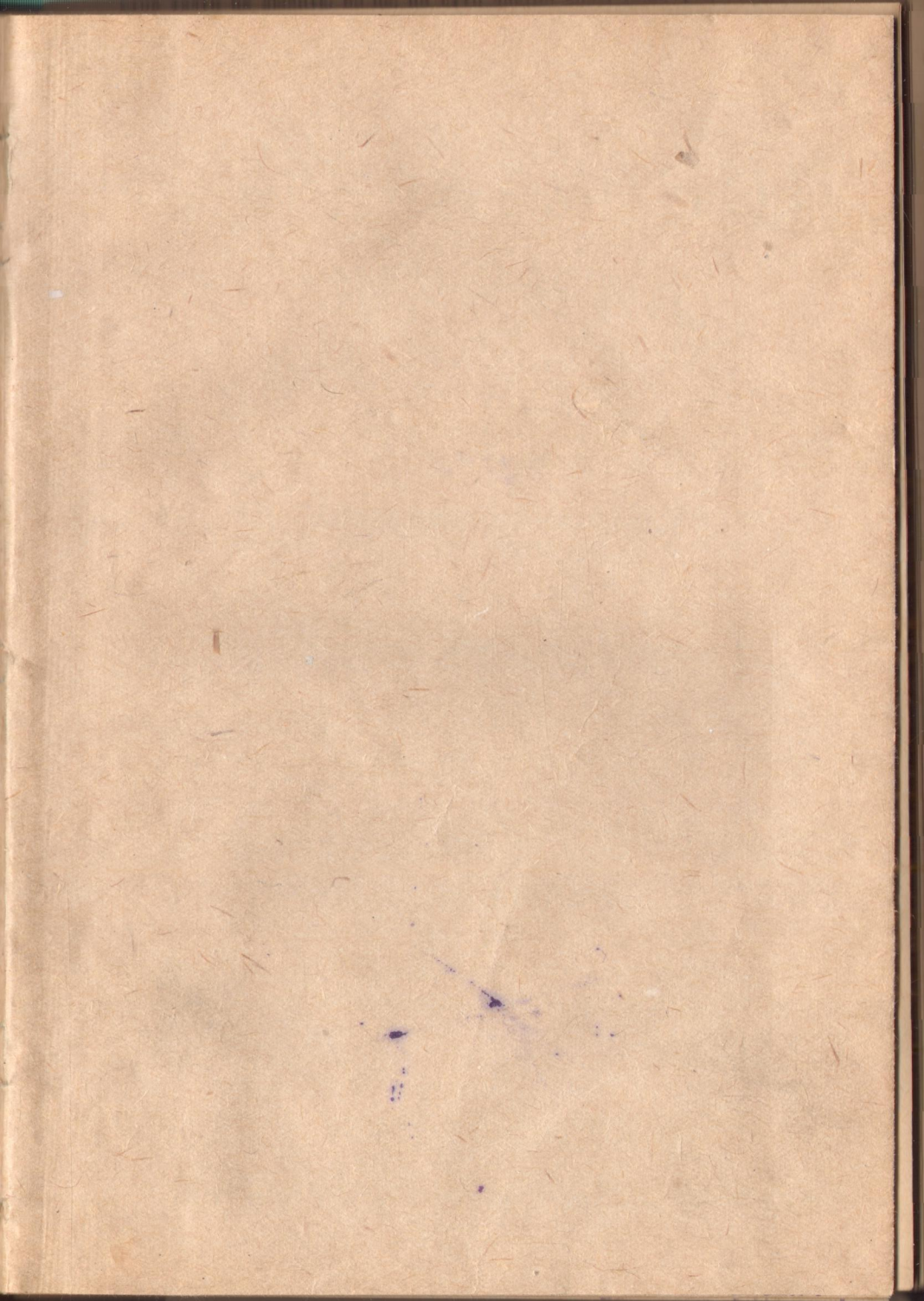
V.N. Karazin Kharkiv National University

00721320

1

ЛІТЕРАТУРНИЙ ЖУРНАЛ

54

ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІЙ
КРИТИЧНИЙ
I
ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ
МІСЯЧНИК

ОРГАН УКРАЇНСЬКОГО ТА ХАРКІВСЬКОГО ОБЛАСНОГО
ПРАВЛІННЯ СПІЛКИ РАДЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

3
ЖОВТЕНЬ
1936

536A

ДЕРЖАВНЕ ЛІТЕРАТУРНЕ ВИДАВНИЦТВО
КИЇВ • ХАРКІВ

БЕЛІНГЕРСЬКА НАУКОВА

ЗМІСТ

	Стор.
М. Пінчевський— Вони. Поезія	3
Письменники Радянської України	
Товаришеві Сталіну	5
Керівникам КП(б)У тт. Косіорові і Постишеву	6
Павло Кононенко— Під Перекопом. Поезія	7
Ігор Муратов— Грізний воїн. Поезія	8
Одностайно схвалюємо вирок. (Резолюція мітингу письменників столиці)	10
Терень Масенко— Батьківщина. Поезія	12
Іван Микитенко— Соло на флейті. Комедія	14
Вол. Свідзінський—* * * Поезія	83
Вано Ром-Лебедев— Гілорі. Музична казка	84
Вано Хрустальо—* * * Поезія	93
✓ Андрій Хвиля— До нових творчих вершин. Стаття	95
✓ Визначні майстри радянського театру. Стаття	100
✓ Александр Бірс— Драматургія О. М. Горького. Стаття	103
✓ Яків Мамонтов— Будова драматичного образу. Стаття	109
І. Едельман— Єдиний у світі театр (Московський державний циганський театр „РОМЕН“)	120
Всенародне обговорення проекту Конституції Союзу РСР	122
✓ 20-річчя літературної діяльності Всеволода Іванова	132
Література, мистецтво, наука	135

М. Пінчевський

В О Н И

Вони хотіли, отже, щоб дитя мое страждало,
Щоб день мій почорнів і щоб зів'яла врода
І щоб чужі в моїх полях мою пшеницю жали,
Мішок накинути на голову народам.

Вони хотіли, щоб земельці — рідній мамі
Зрубати голову — й вождя мого забити,
І щоб захрясли між північними морями
Самітні кораблі з олією і житом.

І чи забуду я той день, той день печалі,
Коли вони життя прекрасне: Кіров — погубили
І після того в темних суточках чигали,
А чи не йтиме вождь мій, мій учитель милий.

І чи забуду сльози і сисяння,
В очах дітей малих любов і гнів.
І чи забуду я сивка свого ридання,
Як весь народ ніс Кірова в труні.

І їм ніхто не дасть води напиться,
І місця їм нема біля огня.
Остання шльондра проти них — як голубиця.
Лихий розбійник проти них — ягня.

Бо що вони хотіли? — щоб дитя страждало,
Бо що було їм треба — щоб зів'яла врода,
І щоб чужі в моїх полях мою пшеницю жали,
Мішок накинути на голову народам.

Поволі-волі рву імлу, що вкрила
Надра історії, віків глибокі лона ...
От виринає жінщина. І це — Даліла,
Що ворогові зрадила Самсона.

Вона в уста його цілує, обіймає,
Сама ж за чорну зраду лічить злото,
І фальш із фарб лица її палає,
І з губ солодких капає підлота.

Перекидаю кам'яні таблиці:
Іуда вдягся у священні шати,
І зважив срібло на своїй важниці,
І вийшов жертву в губи цілувати.

Кривавить жертва, й він з того радіє ...
Даліла ж до богів лягає блуд робити.
Гей, згинь Даліло, філістимлянська повіє,
Гей, щезни Іудо, зради породитель.

Схиляйте очі у цноті дівочькій.
Усе одно не вірить вам громада.
І зватиме замість Іуда — Троцький,
Зінов'євець — казатиме на гада.

З єврейської переклав
Майк Йогансен

ПИСЬМЕННИКИ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ ТОВАРИШЕВІ СТАЛІНУ

РІДНИЙ ЙОСИФ ВІССАРІОНОВИЧ!

Повні пристрасної зненависті, гніву й жагучого презирства до найпідліших ворогів, зрадників нашої батьківщини, продажних агентів озвірілого фашизму — Троцького, Зінов'єва, Каменєва і всієї їхньої мерзенної зграї, ми, письменники квітучої України, звертаємо свої гарячі слова священної любові до Вас, рідний наш Йосиф Віссаріонович, любові до партії, любові до нашої великої батьківщини, що під вашим мудрим керівництвом домоглися нечуваних перемог.

Наші серця стискуються у незміримій зненависті при кожній згадці підлих імен Троцького, Зінов'єва, Каменєва і всієї банди терористів, найманих убивць, що увірвали життя благородного лєнінця, достойного соратника великого Сталіна — Сергія Мироновича Кірова, що зазіхали на прекрасне сонце нашого життя, на Вас, дорогий Йосифе Віссаріоновичу, на Ваших соратників, кращих людей нашої великої батьківщини і всього світу.

Ми, співці високої радості вільного українського народу, що, під керівництвом партії Леніна — Сталіна, разом з усіма народами великого СРСР вийшов на широку дорогу щасливого життя, щодня відчуваємо Вас, Ваше велике мужнє серце, що б'ється на щастя трудящих усього світу, Ваше мудре керівництво, яке вивело нашу неосянжу батьківщину до вершин вільного щасливого життя, до буйного розквіту творчих сил радянського народу.

Чорна змова найпідлілих убивць викликала безмежне обурення трудящого людства, всіх кращих представників світової культури й науки, які шлють прокляття продажним слугам здичавілого фашизму, що в своїй оскаженій люті зазіхає на життя світочів кового людства.

Радянські письменники разом з усіма трудящими соціалістичної батьківщини ще тісніше згуртуються навколо партії, навколо геніального її вождя рідного Сталіна і стануть грудьми на захист дорогого Вашого життя і життя Ваших соратників, наш любий вождь, учитель, натхненник і друг.

Ніякої пощади ворогам народу!

Розчавити гадину!

Хай живе велика партія Леніна — Сталіна!

Хай живе геній людства наш рідний, наш любий Сталін!

Правління Спілки радянських
письменників України.

КЕРІВНИКАМ КП(б)У — ВІРНИМ СОРАТНИКАМ ВЕЛИКОГО СТАЛІНА

т.т. КОСІОРУ і ПОСТИШЕВУ

З великим обуренням, повні жагучої зненависті, ми — радянські письменники України — тавруємо ганебну, тричі презренту банду троцькістсько-зінів'євських виродків, що в звірачій фашистській люті підняли підлу руку вбивців на керівників партії, на кращих синів людства і вождя народів — великого Сталіна.

Історія людства не знає підліших злочинств, ніж мерзенні дії оскажених агентів гестапо, запроданців здичавілого фашизму, що зазіхнули на щастя людства, на світлий маяк трудящих всього світу, на серце і мозок світової революції.

Підлі вбивці, готуючи свої криваві злочини, цілилися і в Ваші благородні серця, любимі керівники вільного українського народу, кращі друзі соціалістичної культури і літератури.

Ми — письменники квітучої України — одностайно приєднуємо свій гнівний голос до багатомільйонного трудового народу Радянського Союзу і вимагаємо немилосердно розчавити фашистську гадину.

Під Вашим керівництвом, дорогі Станіслав Вікентьевич і Павло Петрович, розгромлено націоналістично-троцькістську контрреволюційну навалоч на Україні. Під непереможним прапором Леніна — Сталіна український народ прийшов до щасливого соціалістичного життя. За Ваших піклувань, допомоги і керівництва, буйно розквітла на оновленій українській землі соціалістична культура, розквітла радянська художня література, покликані до вільної творчості безмежні сили багатомільйонного українського народу, прекрасні таланти, що оспівують велич сталінської доби, великі перемоги соціалізму.

Керований Вами — кращими сталінцями, український народ, разом з братніми народами великого Радянського Союзу піде до нових перемог, знищуючи всіх ворогів народу, що спробують стати перешкодою на шляху непереможного соціалізму.

Нешадна кара ворогам народу!

Слава керівникам КП(б)У!

Слава великому генію людства — Йосифу Сталіну!

Правління Спілки радянських
письменників України.

Фото М. Галушенка

„На варті“.

Аплікація з соломи худ. Саєнка.

КЕ

З вели
ники Укра
зінов'євськ
вбивців на
великого С

Історі
агентів го
людства,
революції

Підлі
серця, лю
стичної к

Ми —
гнівний
і вимагає

Під І
вич, розг
Україні.
прийшов
і керівни
культура
творчост

Керо
німи нар
всіх вор
ного сою

Нещ
Сла
Сла

Павло Кононенко

ПІД ПЕРЕКОПОМ

Бойові епізоди

Листопад. Холодна осінь.
Степ Таврії пожовтів.
У похід ходили босі,—
Без шинелі й поготів.
Степ жовтіє. Мряка пада,—
Ні шляхів, ні міст, ні сел.
Ніч слизького листопада
Несподіваність несе.
Ой, щемлять потерті ноги,
Ноги босі — без щиблет,
Та веде до перемоги
Більшовицький партбилет.
І Полтава, і Нікопіль,
І Москва, і Ленінград —
Зустрічались в Перекопі
Як бійці країни Рад.
Ми в атаку йшли охоче,
Ми виносили алярм,
Бо проволів довгі ночі
З нами Фрунзе — командарм.

Хоч одежа вся дірява,
Хоч і змучена душа,—
Будували переправу
Через води Сиваша.
Будували, щоб водою
Сила хвиль не залила,
Бились з білою ордою,—
Били білого орла.

Вергають уламки гострі
З ненажерливих гармат,
І Литовський напівострів
Сипле куль смертельний град.
В Сиваші глибокі ями,—
Кові падають, хропуть,
Кулі хижими роями
Загромаджують нам путь.
Рано вранці — лиш свінуло,

Ми рвонулись навпролом,—
Офіцерство в караулах
Спантеличене було.
Ми ударили з розгону,
Розірвали міць дротів
І здирали з плеч погони,
З плеч погони золоті.

Панство марить про Одесу,
Бесарабію, Дунай...
Та гармат важкі колеса
Перейшли Караджанай.
Біля Карпової балки
В дефіле між двох озер
„Зав'язалась перепалка*,—
Казав білий офіцер.

Тут клеочуть кулемети,
Там, у відблисках клинків,
Пуком впала на багнети
Ціла зграя біляків.
Налетіли з диким шалом,
Сам Борбович — генерал
Вів перед... та зустрічало
Іх незборене „ура“...

Бій точився без перерви,
Шаленіє генерал.
В бій уведені резерви
Зупинили білих шал.
У безладді, як отара,
Розгубивши міць свою,
Бігли білі на Байдари...
І знеславлений в бою
Вмер від шаблі пан Борбович...
Врангель же утік в Париж.

Від Ташкента до Тамбова,
В праці вільний і в любові,
Краю мій, ти барвінково
В творчій радості горishi.

Ігор Муратов

ГРІЗНИЙ ВОЇН

Розквіта, в боях народжена,
простеляє в даль поля —
ворогами переходжена,
та не здолана земля.

Світла смуга в небо зоряне,
в тінь врізається ножем:
землю орану й неорану
грізний воїн стереже.

Він, колись німий од голоду,
не спививши в ранах кров,
ліс і воду, хліб і золото
стерегти сюди прийшов.

Він сюди глухий од галасу
чужоземного ставав;
за морями засміялися:
— „Босий? проти наших лав?

Ми голодного — роззутого
з кулеметів засмієм,
ми вільного — роззутого
до галери прикуєм!

З нами, дужими, крилатими,
не зійтись тобі в бою,
ми зруйнуємо гарматами
землю стомлену твою!“

Задивились чорні хоботи
зза морів на вільний край —
одягає воїн чоботи,
зброю — в руки: не займай!

За плечима крила вирости
та іще ж які тугі!
Здивувались, зажурилися
за морями вороги.

Хобот злякано підстрибує
і назад: „Панове, жах!
Під водою воїн рибою,
воїн птахом в небесах!“

Світла смуга в небо зоряне,
в ніч врізається ножем:
землю орану й неорану
грізний воїн стереже.

Розквітай, колись знедолена,
простеляй свої поля —
героїчна, неподолана,
веприступна ця земля!

ОДНОСТАЙНО СХВАЛЮЄМО ВИРОК

РЕЗОЛЮЦІЯ МІТИНГУ ПИСЬМЕННИКІВ СТОЛИЦІ ТА СПІВРОБІТНИКІВ СРПУ, ЛІТФОНДУ Й УЗАП

Письменники й співробітники Спілки, Літфонду і УЗАП квітучої Радянської України гаряче й одностайно схвалюють вирок Військової Колегії Верховного суду СРСР про розстріл фашистської банди троцькістсько-зінов'євської контрреволюції.

З величезним піднесенням письменники зустріли вирок Найвищого суду, бо він цілком і повнотой відповідає нашим бажанням і виражає волю народу.

Підлі вбивці вирвали з наших лав одного з кращих синів нашої партії — Сергія Мироновича Кірова і в своїй безсилій люті піднімали брудні закривавлені руки на керівників партії й уряду, цілили в найдорожче для людства серце — серце Сталіна, вождя і друга трудящих всього світу, кращого учня великого Леніна.

Здійснений вирок над озвірілою бандою фашистських убивць розчищає шлях для ще більшого розквіту соціалістичного будівництва і впливає на нові сили на ще енергійнішу роботу на фронті соціалістичної культури й літератури.

Процес над троцькістсько-зінов'євським терористичним центром був наочним уроком класової боротьби. Не випадково, що цих білогардійських терористів, шпівнів, диверсантів захищають агенти фашизму — главарі II Інтернаціоналу в особі Де-Брукера, Адлера, Сітріна та Шевенельса.

Все це ще й ще раз стверджує правильність визначення товаришем Сталіним троцькізму як передового загону міжнародної контрреволюції.

Партія більшовиків під керівництвом геніального вождя і друга пригноблених всього світу товариша Сталіна забезпечила Радянській Україні в дружній сім'ї братніх республік Союзу Рад могутній розквіт соціалістичної індустрії, колективізованого сільського господарства, розквіт радянської соціалістичної культури.

Ми вимагаємо прискорити розгляд справи і нещадного вироку радянського суду над викритим на Україні фашистським кублом: Шмідтами, Голубенками, Мірчуками, Коцюбинськими, Мухініми, що провадили свою найпідлішу дворучницьку контрреволюційну діяльність, посягали на життя славних вождів радянського народу.

Збори письменників і співробітників вимагають розплутати до кінця зв'язок Бухаріна, Рикова, Радека, Пятакова й інш. з брудними негідниками контрреволюційними троцькістами-зінов'євцями.

Треба до кінця знищити всі рештки контрреволюційного троцькістсько-зінов'євського охвістя! Троцький — ця найогидніша тварюка, цей організатор убивць і спільник гестапо, буде покараний міжнародним пролетаріатом.

Ще притаїлись троцькістсько-зінов'євські націоналістичні вишкребки. Треба незміряно більше у повсякденній роботі підвищити більшовицьку пильність, щоб викрити до кінця і викорчувати з корінням фашистське насіння.

Ми, радянські письменники і співробітники Спілки, Літфонду й УЗАП, даємо священну клятву товаришу Сталіну і ленінсько-сталінському ЦК партії більшовиків, радянському урядові, що ми будемо, як один, пильно охороняти наших вождів, невичерпною любов'ю до яких наповнені наші серця.

Відамо всі наші сили, хист і життя на здійснення великих ідеалів людства, до яких веде трудящих всього світу світлим ленінським шляхом наш рідний любимий Сталін.

■ Хай живе наша славна більшовицька партія!

Хай живе великий Сталін!

■ Хай живуть керівники КП(б)У і українського народу т. т. Косіор і Постишев!

Хай живуть славні й бойові чекісти — незламні вартові революції!

Терень Масенко

БАТЬКІВЩИНА

Як тебе не славить, не любити,
Не співають прапори бойові?
Ти морями чотирма обмита,
Оповита в подвиги живі.

Поміж Чорним морем і Балтійським,
Од тайги і до Каспійських вод
Устає непереможним військом
Твій трудом озброєний народ.

Це твоя емблема — Серп і Молот
Підняла над світом вимпела.
Найвірнішу, найдорожчу молодь
Ти морям розкованим дала.

Як тебе не славить, не любити
Мовою і тюрків і зирян?
Ти морями чотирма обмита,
Увійшла в Великий океан!

Ти гукнула голосом „Аврори“ —
І тебе почули на віки
Грузії золотоверхі гори,
Степ Вкраїни й Азії піски.

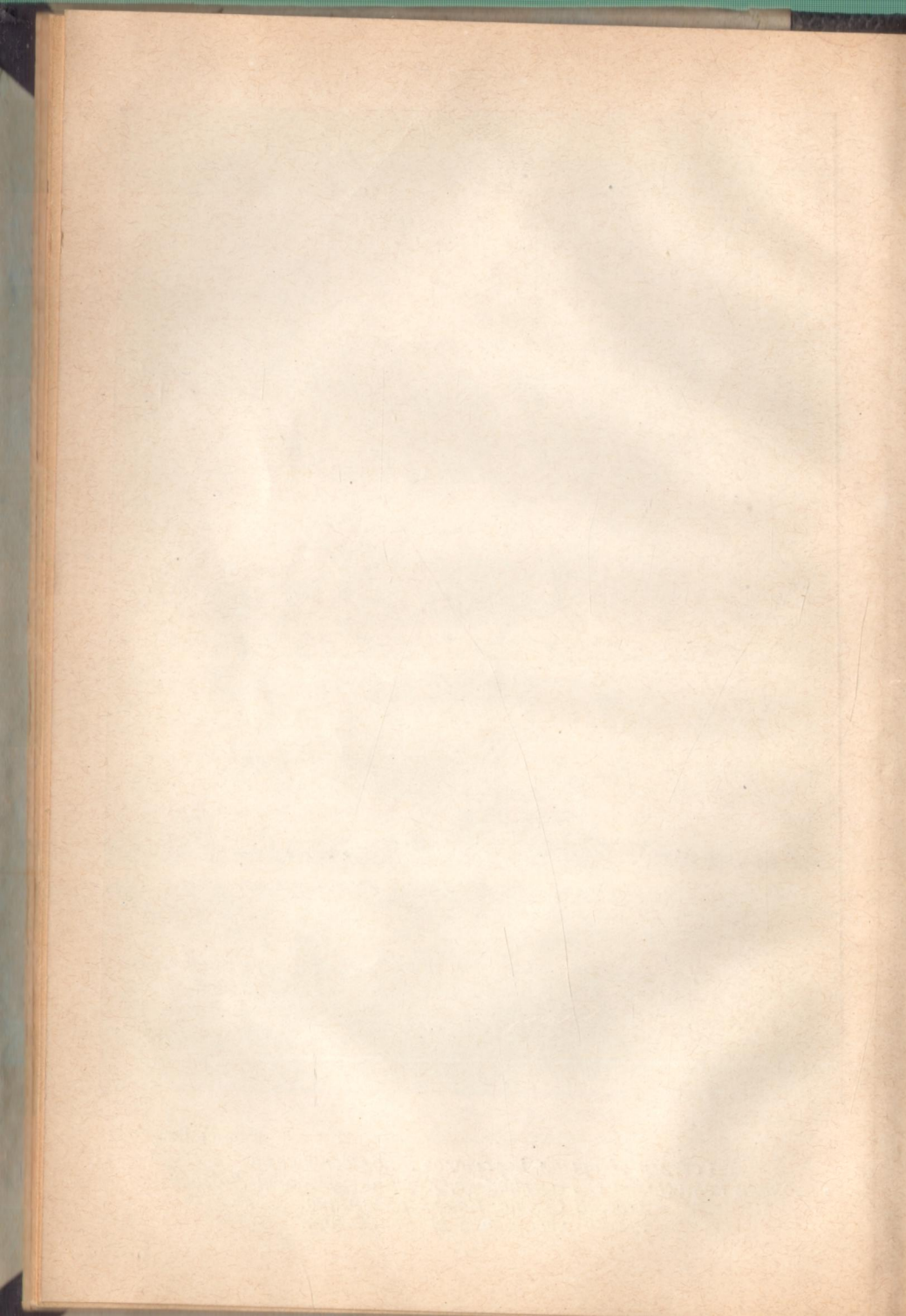
Ти — країна, де уперше в світі
Вміють труд цінити і любити,
Знає армія, що боронити,
Люди знають, задля чого жити.

Як тебе не славить, не любити
У вустах щасливих сотень мов?
Ми тебе, як сонце, знов відкрили,
У піснях і серці несемо.

Фото М. Галуценка

Гобелен „Маршал Ворошилов з колгоспниками“.
Виконали колгоспниці с. Решетилівки, Харк. обл.—Марія Лебединська,
Тетяна Сухіна, Катря Кузьменко.
Ескіз — художника М. Рокицького.

Ти мені, німому батракові,
Голос, пісню і любов дала,
Ти мене в моря позвала нові
Під червонозорі вимпела.

Я вартую в океані Тихім —
Й спілих нив я слухаю прибій.
Я люблю роботу, пісню, книгу,
Дівчину у майці голубій...

Як мені не славить, не любити
Щедру і щасливу отаку,
Штормом революції обмиту,
Батьківщину першу на віку!

Іван Микитенко

СОЛО НА ФЛЕЙТІ

КОМЕДІЯ НА ТРИ ДІЇ

ДІЙОВІ ОСОБИ

Федір Васильович Вересай, науковий робітник, секретар партійного комітету Інституту культури й побуту, 48 років.

Сергій Михайлович Бережний, директор Інституту культури й побуту, за 50 років.

Стефан Стефанович Ружевський, його заступник, 47 років.

Хортевич, особистий секретар Бережного, людина непевного віку.

Катерина Іванівна Криницька, професор, 45 років.

Наталя Рогоз, аспірантка, років 24.

Роман Убийдятько, аспірант, років 30.

Григорій Ярчук, аспірант, років 28 — 30.

Василь Шведенко } молоді аспіранти, комсомольці.
Оля Незаймай }

Секретар Глинський

Стенограф Шпинський

Машиністка Дуева

Стенографістка Зуева

Порфирій Маркович Булава, старий швейцар.

Іван Петрович Горгуля, двірник.

Студенти й аспіранти.

ДІЯ ПЕРША

1

Через глядну залу йде людина років тридцяти. Спину їй навантажено в'язками книжок. Одинокa флейта грає марш. Людина східцями підіймається на місток, перекинутий через оркестр, спиняється перед закритою завісою, скидає з плечей вантаж і, повернувшись до зали, оглядає людей, витирає піт і посміхається. Вона одягнена в погане, довгополе, обтріпане пальто і в кепку; вона давно не стрижена, не голена і взагалі має вигляд дорожний. Коли пісня флейти нарешті затихає, людина ще раз обводить очима глядачів і звертається до них: „

Ну, от і я, мої дорогі друзі і мої любі вороги. Вітаю вас і тебе, велике місто, і тебе, сонце, і тебе, чарівне життя, і тебе, кондукторе, що привіз мене зайцем по шляхах нашої республіки. „На привіт віддячу вам привітом, п'ю за вас і ваше ремесло! Воно, як і наше, скінчиться смертю“, — так

співається в одній чудовій опері. Але смерть подумає про нас сама, а про життя подумаємо ми! Про життя, якому я поклоняюсь. Почнемо ж його, друзі! вороги! Притиснемо один одного до серця з такою любов'ю, з якою притискуються зуби зубчатих коліс, що рухають безупинну машину наших днів. Добувайте ж зброю слова з скарбниць вашого мозку і зброю пристрастів—із ваших душ! Ми стоїмо один проти одного перед завісою сьогодняшнього дня. І поки вона не розкривається, я не можу знати, хто з вас *за*, а хто *проти* мене. Тим краще! Тим краще, кажу я собі і вам.

2

Завіса відслоняється. Людину заливає світло, від якого вона кліпає очима і посміхається. Обернувшись назад, людина бачить перед собою високий зелений паркан і замкнені ворота. На це вона каже так:

Несподіване маленьке ускладнення. Перед нами паркан і ворота. До того ж паркан високий, а ворота—замкнені. Але з цих важких томів, у які вкладено людську мудрість і які я приніс на своїх плечах, ми можемо зробити чудовий трамплін. З нього не важко буде підскочити і вхопитись руками за верхівку цієї наївної перепони. І якщо ваші м'язи треніровані так само, як і нерви, то все це ви проробите легко і з задоволенням.

Людина робить так, як сказала,— вона вибирається на паркан і, вже сидячи нагорі, ще раз посміхається до глядачів.

Отже, до побачення—в інституті або в трамваї; в опері або в крамниці готового одягу; у вашої або в моєї коханки, на високому засіданні, чи в низькому трактирі; в бурхливій дискусії чи десь у тихому товаристві за шклянкою чаю,—хіба не однаково? Коли хочете, моє прізвище—Ярчук, Григорій Філаретович, аспірант філософії. А втім, ми й так пізнаємо один одного. Єдине прохання до вас (*показав він на свої книги*) подивіться, будь ласка, щоб ніхто не вкрав мого наукового багажа, поки я відчиню ці ворота. (*На цьому він зникає по той бік паркана*).

3

Тоді паркан розсувається, і за ним видно розкішні клумби й квітники перед парадними дверима будинку, на якому написано: „Центральний науково-дослідний інститут культури й побуту“
Ярчук ходить між квітами і, вдихаючи їхні пахощі, висловлює свої почуття:

О, царство квітів і пахощів! І тут змагаються між собою і воюють. Кричать, кличуть на допомогу і вихваляються. Ніжнорожеві левкої забивають біляві петунії. Дрібненькі флокси пнуться перед жовтогарячими настурціями. А ось

і ромашка, моя улюблена квітка! Учені дали їй назву: хамомілля вульгаріс. Це не зовсім милозвучно. Ромашка — ніжна квітка раннього літа, з золотим сердечком і білими пелюстками. Ха-ха! Зриваючи її, хіба ви не бачите, як зеленим лугом біжить молода дівчина?.. Але... тс-с-с... *(Зриває ромашку й вставляє собі в петельку, потім підходить до під'їзду й натискає гудзик електричного дзвоника).*

4

За дверима з'являється пошта старого швейцара Булави. Швейцар дивиться крізь скло на незнайому людину, нарешті відчиняє двері й, розгладжуючи бороду, виходить на приступці під'їзду.

Булава. Що скажете, молодий чоловіче? Да.

Ярчук. Здрастуйте.

Булава. Доброго здоров'я. А далі?

Ярчук. Оце і є Центральний науково-дослідний інститут культури й побуту?

Булава *(на вивіску)*. Читайте, молодий чоловіче, розвивайтесь. Написано культурними буквами.

Ярчук. Тоді ви будете Булава?

Булава. І тоді й тепер — Булава. А далі?

Ярчук. Порфирій Маркович?

Булава. Да-а, Порфирій Маркович, швейцар Інституту культури й побуту.

Ярчук. Прекрасно. Тоді дозвольте познайомитись: молодий науковий робітник Григорій Ярчук. Власне, покищо аспірант, призначений до вашого інституту.

Булава. А-а, дуже приємно. Ваш дорожний вигляд мене спочатку був збив.

Ярчук *(добродушно)*. І правда, я покищо мало схожий на столичну людину.

Булава. Нічого, у нас прообразується. То це ви до товариша директора, Сергія Михайловича, чи до їхнього заступника, Стефана Стефановича, чи до голови місцевкому, товариша Мокроступенка, чи може до секретаря партії, товариша Вересаєва?

Ярчук. Ні, я покищо — до вас, а до директора я ще встигну.

Булава. А-а! Та він, положим, не скоро й приїде.

Ярчук. Ну, от і гаразд.

Булава. А звідки ж ви, дозвольте поцікавитись, знаєте моє ім'я, по батькові?

Ярчук. Хто ж не знає серед людей науки Порфирія Марковича?

Булава *(розгортаючи бороду)*. Да-а-а. Воно, положим, таки й правда.

Ярчук. Чув, багато чув про вас і листа вам привіз.

Булава. А-а! Який же лист? Від кого?

Ярчук. А з вашого рідного міста. Від Миколи Андронovichа Горovenка, швейцара Інституту нормальної анатомії.

Булава. А-а-а! Не може бути!

Ярчук. Як же? Старий приятель не забув про вас і часто згадує й розповідає, як ви співчували йому й раділи, коли він винайшов був свій кетгут.

Булава. Ну, як же!.. кетгут... пам'ятаю: нитки такі для зашивання внутрішніх ран. Ах ти ж, боже мій! Да-а... Як зараз пам'ятаю. От, каже, куме Порфірій Марковичу, який я їм приготував кетгут! Професора ще сто років не зможуть такого приготувати з своїми мікроскопами по тих лабораторіях! Просто спокою не давав з своїм кетгутом. На тому й прославився...

Ярчук. Ну, так от: дізнавшись від знайомих, що я їду до вашого інституту, Микола Андронovich велів передати вам цей лист і свій приятельський привіт.

Булава. Велика приемність, молодий чоловіче, велика приемність. Так ви бачили самого Миколу Андронovichа! Пройдім туди, до клумбів, посидимо на ослінчику...

Ярчук. З приемністю.

Булава. Нема, нема тепер таких. Помирають справжні люди. Не знаю, може десь ще й знайдеться який швейцар, а так, по інших місцях—переводяться люди нінащо. А які були швейцари! Гвардіони, а не люди. Бувало стоїть коло вішалки, як той генерал. Іншим разом по четвертній за день збирав. Пошана, увага... Ах, Микола Андронovich. Ось воно—стара дружба! Десять років не бачились, а не забув. Да-а-а. Прочитаємо. *(Іде до Інституту)*.

Ярчук *(до глядачів)*. Чи не варто ж було привезти подібний лист від одного швейцара, щоб другий швейцар міг пережити такі приемні хвилини? Я думаю, що варто було.

5

Чутно голоси Олі та Васи. Ярчук затримується за колоною під'їзду, слухає. Оля й Вася входять, украй збуджені суперечкою.

Вася. Я не розумію одного...

Оля. Та ти вислухай!

Вася. Ні, ти вислухай! Я ставлю питання принципіально!

Оля. А я хіба ставлю інакше?

Вася. Тоді зрозумій, що я хочу сказати.

Оля. Ну?

Вася. Я питаю тебе, що таке учений секретар Інституту культури й побуту—взагалі, в принципі?

Оля. А по-твоєму що?

Вася. Насамперед це—міцний науковий робітник, праці якого мають самостійне значення. Без цього йому копійка

щина, і ніякого авторитету він ніколи не завоює. Ти згодна з цим? Ось чому ми висуваємо Романа Убийбатька.

Оля. Але ти забуваєш, що учений секретар повинен мати адміністративні здібності і вміти розбиратися в людях. А Роман, як відомо...

Вася. Що тобі відомо? Мені відомо тільки, що в нього широка і щира душа, що він людина високих політичних принципів. Але це — його перевага!

Оля. Про яку я прекрасно знаю! Але ця перевага не може замінити йому адміністративних здібностей, яких у нього нема. Це поперше. А подруге, твій аргумент б'є не мене, а тебе!

Вася. Чому?

Оля. Тому що, висуваючи таку цінну наукову силу, як Роман, на секретарську посаду, ти відриваєш його від основної, наукової роботи. І, нарешті, він сам не хоче й пальцем кивнути, щоб допомогти своєму призначенню.

Вася. Ну, ще б пак! І це — принципіальне заперечення?

Оля. В кожному разі це додаткова трудність. А по-моєму, ученим секретарем може бути Мокроступенко.

Вася *(схоплюється)*. Хто?

Оля. Мокроступенко.

Вася. Та ти розумієш, що ти кажеш? Ти, очевидно, забула, що сказав товариш Вересай на засіданні партійного комітету! Учений секретар повинен здійснювати лінію партійної організації, а не Бережного! Ти це розумієш? Він мусить допомогти нам по-більшовицькому організувати учбову роботу.

Оля. Ти ж говориш, що учений секретар — це насамперед серйозний науковий робітник.

Вася. А хіба наука у нас одірвана від політики?

Оля. А хіба адміністративні функції одірвані від політики?

Вася. Але Мокроступенко! Цей профбюрократ! Н! Я не не можу тебе зрозуміти! Не можу! *(Обурений виходить)*.

Оля. Васю! Почекай же! *(Пішла за ним)*.

6

Ярчук *(входить, посміхаючись)*. Прекрасно. Він за здібності наукові, а вона — за адміністративні. Але багато незрозумілого. Хто ж поведе мене по цій невідомій землі?

Булава *(з'являється)*. Да-а, молодий чоловіче, да-а. Пише, значиться, Микола Андронович, що не ті тепер часи настали, і говорить, що темпора мутантур, то їсть наука пішла в другий бік і, значиться, кетгут уже його не приймається. Ха-ха-ха! Розтрогали ви мене цим листом, молодий чоловіче, розтрогали. Не приймається! Темпора мутантур, ха-ха-ха! *(Аж слюзу витер)*. Повеселили на старості літ. Може я вам зроблю щось приємне в житті.

Ярчук. Дякую. А ви життя інституту мабуть добре знаєте...

Булава. Ще б не знати, коли з моменту заснування культури й побуту я незмінний швейцар! Усі входящі й виходящі у мене в голові.

Ярчук. Папери?

Булава. Ні, молодий чоловіче, люди, а не папери.

Ярчук. Цікаво. А чому вхолящі й виходящі?

Булава. Бо люди, як і папери — кожен має на собі резолюцію. Та ще й не одну, а дві.

Ярчук. А чому дві?

Булава. А як же? Одна — за, а друга — проти.

Ярчук. Цебто одна написана друзями, а друга — ворогами? Так я вас зрозумів?

Булава. Так. Хвалю. Поясню на прикладі. От узяти професора Катерину Іванівну Криницьку. Прекрасна жінчина, і немолода вже, а, безумовно, має дві резолюції. Одну від секретаря партії...

Ярчук. Погану.

Булава. Угадали.

Ярчук. За що?

Булава. За те, що не завжди поціляє в марксистську точку.

Ярчук. А другу?

Булава. Від директора, товариша Бережного.

Ярчук. Хорошу?

Булава. Безумовно підходящу.

Ярчук. За що?

Булава. За те, що від секретаря партії має погану.

Ярчук. Цікаво. А звідки ж ви це знаєте?

Булава. Сам чув, як подавав їм пальта і калози.

Ярчук. Надзвичайно цікаво. Ви, як видно, багато читаете. От і зараз бачу вас із книжкою.

Булава. Да-а, у мене завжди якась книжка. Це вчора ввечері секретар партії одягався та й забув у гардеробній. А книжка важна, директор сочинив, під назвою „Думки педагога“. І напис тут зроблено — секретареві від Сергія Михайловича. „З більшовицьким привітом“.

Ярчук. Цікаво. „С. М. Бережний. Думки педагога, том перший“. (*Перегортає*). Це ви підкреслили?

Булава. Де?

Ярчук. Оце. І вотатку збоку: нонсенс.

Булава. А-а, ні. Я більш в голові замічаю. Це мабуть товариш Вересай підкреслив, а може той другий, як кажете, прізвище?

Ярчук. Нонсенс.

Булава. Ага, ну то він і покреслив. Не вміє берегти книгу. Некультурна людина.

Ярчук (посміхається). Що правда, то правда. А скажіть... видно, Сергій Михайлович дружно працює з товаришем Вересаем, коли подарував йому книжку? (Знаходить нотатки, перечитує).

Булава. А працюють. Хоча Стефан Стефанович, заступник їхній, на' секретаря партії зуб точить. Видно, щось там у них зачепилося.

Ярчук. Зачепилося, кажете? (Перепишує децю в записну книжку).

Булава. Д-а, зачепилось та ще й не абияк. Війна по всьому фронту.

Ярчук. За що ж воюють?

Булава. Товариш Вересай за марксистську проблему, а Сергій Михайлович—за Стефана Стефановича. Сьогодні якраз останній бій за вченого секретаря інституту. Вересай стоїть за Убийбатька, проти Мокроступенка, а Стефан Стефанович—за Мокроступенка, проти Убийбатька.

Ярчук. А Сергій Михайлович?

Булава. За того, хто буде для нього найкращий.

Ярчук. Прекрасно. (Повертає книжку). А що ж воно за людина, той Вересай?

Булава. Кажу ж вам—секретар партії і науковий педагог. За допомогою марксистської проблеми бачить людину наскрізь.

Ярчук. Невже? А Убийбатько?

Булава. Роман Дмитрович? Це історичний аспірант більшовицької науки. Був ковалем, а тепер пише сурйозну дисертацію і доказує, що при нашій, сказати, радянській владі не може бути падлеців. Ну, не знаю, чи докаже.

Ярчук. Дуже цікаво! А Мокроступенко хто?

Булава. Голова місцевкому. Теж підходящий учений, але цей більше нащот того, щоб членські внески акуратно вносили.

Ярчук. Членські внески? Так, так... Надзвичайно цікаво. А хто ж, все таки, буде ученим секретарем: Мокроступенко чи Убийбатько? Хто, по-вашому, перемаже?

Булава. Перемаже, молодий чоловіче, той, хто поцілить у точку. Замітьте мої слова: завжди той перемагає, хто у точку поціляє.

Ярчук. Ха-ха-ха! Прекрасно сказано, Порфирій Марковичу. Ви прямо філософ. У точку?

Булава. У точку, молодий чоловіче, тільки в точку! (Обое сміються).

Ярчук. Дякую, Порфирій Марковичу. З вами так приємно розмовляти.

Булава. На здоров'ячко. Та й у вас, молодий чоловіче, я бачу, великий талант до науки. Ну, погуляйте по квітничку... Як вас по батькові величати?

Ярчук. Григорій Філаретович.

Булава. Дуже радий з вами познайомитись, Григорій Філаретовичу. Приємний ви молодий чоловік, приємний. Ну, погуляйте, скоро й начальство прибуде. *(Пішов до інституту)*. Да-а, Миколо Андроновичу, да! Увірвався кетгút, але живе культура і побút! Ха-ха-ха! *(Зникає за дверима)*.

Ярчук *(посміхається до глядачів)*. Увірвався кетгút, але живе культура і побút... Прекрасно! Життя збагачує нас на кожному кроці. *(Наспівує)*.

Пахуча квітка прерій...

(Пішов у сад).

8

Входять Оля й Вася в стані ліричного примирення.

Вася *(тихо, уважно веде Олю під руку)*. Олю ...

Оля. Що Васю?

Вася. Хороше.

Оля. Да, Васю... прекрасно. *(Сідають на лаву. Пауза)*.

Вася. Отак би й сидів з тобою завжди.

Оля. Та що б з того вийшло?

Вася. Почекай.

Оля. Та я ж чекаю.

Вася. Тобі ж хороше?

Оля. Дуже.

Вася. Ну от. Значить, ти повинна мене зрозуміти.

Оля. А ти повинен зрозуміти мене.

Вася. Чекай же! Ти ж розумна, хороша дівчина.

Оля. І ти ж розумний, хороший хлопець. Тільки до чого це ти ведеш?

Вася *(спалахнув)*. Та почекай же ти, нарешті! Я тобі кажу, що ти розумна.

Оля *(спалахнула)*. А я тобі кажу, що ти теж не глупий.

Вася. Олю!

Оля. Васю!

Вася. Олю! *(заспокійливо взяв її руки, пригасив полум'я суперечки)*. Хороше?

Олю. Хороше.

Вася. Ну, от! А коли я тобі кажу, що секретарем повинен бути Убийбатько, то ти відповідаєш...

Оля. Що секретарем повинен бути Мокроступенко.

Вася *(схоплюється)*. Іди від мене! Чуєш? Іди геть! *(Повертається сам, налітає на Ярчука, що йде назустріч, збиває його з ніг)*. Пробачте! *(Оля сміється)*.

Ярчук. Одначе. Темперамент у вас, дорогий товаришу. Оля (*побачивши Убийбатька*). Романе! Поспішай на допомогу! Тут Вася чоловіка звалив.

10

Входить Убийбатько, широкоплечий, мужній, відкрите чоло, буйна чуприна.

Убийбатько. Ну, це дійсно некультурність з твого боку, ботанік. Людину звалити. Забились, товаришу?

Ярчук. Та ні, не дуже.

Убийбатько. Ну, значить, миріться.

Ярчук. Та ми, власне, й не сварилися. Я просто йшов по алеї, читав. Коли це раптом — бах! (*Всі сміються*).

Убийбатько. Ви якого курсу?

Ярчук. Я аспірант.

Вася. Аспірант? Якої кафедри?

Ярчук. Філософської. Сьогодні тільки приїхав до вашого інституту, як бачите. Он і книжки, увесь мій багаж, так би мовити, omnia mea.

Вася. Ну, от свіжа людина! Хай скаже.

Оля. Да, да, хай скаже!

Ярчук. Будь ласка. В чім річ?

Вася. Питання принципіальне: який, по-вашому, повинен бути учений секретар Інституту культури й побуту? В широкому розумінні цього слова.

Оля. Атож. Як ви собі уявляєте його функцію?

Убийбатько (*з посмішкою*). Починається. (*Сів на лаву, розгорнув книжку, читає*).

Ярчук. На жаль, я не знаю, про що ви сперечаєтесь. Але загалом кажучи (*до Олі*), учений секретар повинен мати певні адміністративні здібності. Інакше йому важко буде тримати лінію.

Оля. От! Бачиш? Вашу руку!

Ярчук. З задоволенням. Але з другого боку (*до Васі*), говорячи принципіально...

Убийбатько (*підвів голову, слухає*).

Ярчук. Говорячи принципіально, ученим секретарем повинна бути людина, що має цінність насамперед як науковий робітник. Інакше він не матиме ніякого авторитету.

Вася. От! Чуєш? Вашу руку! Будьмо знайомі. Василь Шведенко.

Убийбатько. В минулому — фрезеровщик, в майбутньому — соціолог, а на даному етапі — ботанік.

Ярчук. Ботанік? Яким чином?

Вася. Мовчи!

Убийбатько. Ні, навіщо ховати. Сей учений муж був спійманий у ту хвилину, коли, обриваючи пелюстки рожевої квітки, він намагався відкрити таємницю серця однієї милої дівчини. За що й прозваний ботаніком.

Вася. Одним словом, скорочено—Вася.

Ярчук. Дуже радий. Григорій Ярчук, скорочено—Гриша.

Вася. Ну, от. А це—знайомтесь.

Оля. Незаймай.

Ярчук. Пробачте...

Вася. Та ні, це в неї таке прізвище. А втім, вона взагалі істота уперта й суперечлива.

Оля. Ми з вами потім поговоримо. А зараз я маю декому подзвонити. До побачення. *(Пішла в інститут)*.

Вася. Дзвони, дзвони, нічого не вийде! Комсомол на нашому боці. *(На Убийбатька)*. А це—наш майбутній учений секретар.

Убийбатько. Який там секретар! Роман Убийбатько. *(Тисне руку)*. В житті люблю політекономію...

Вася. І Наталку Рогоз.

Убийбатько *(загрозливо)*. Ботанік!

Ярчук. Дуже радий познайомитись.

11

Входить Криницька. На ходу читає і править коректурні аркуші. Віддавшись справі й своїм думкам, відповідає коротко, іноді не до речі.

Вася. А ось і Катерина Іванівна!

Криницька *(одриваючись від коректури)*. Да. Що ви сказали?

Вася. Я? Абсолютно нічого. Ви кажете—здрастуйте, а я відповідаю—здрастуйте. От і все.

Криницька. Здрастуйте. Як вам це подобається? Навмисно, чи що, плутають?

Вася. Хто?

Криницька. Коректори. У мене написано—„зв'язати двох слів“, а тут—„зв'язати двох ослів“. Не розумію.

Вася. Да, важко. Хоча коректори можуть.

Убийбатько. Наш новий товариш—Григорій Ярчук, аспірант філософії.

Вася. Наш старий друг, Катерина Іванівна Криницька, професор історичних наук.

Ярчук *(посміхається)*. Дуже радий. Читав ваші лекції, знаю.

Криницька. Не сподівалась на таку популярність.

Ярчук. Не знаю, що в таких випадках треба відповідати.

Криницька *(з цікавістю)*. А от скажіть... ваша думка про мою останню книжку?

Ярчук. Книжка вельми цікава. Але, пробачте... марксизму в ній щось я не помітив.

Вася. Убив. От провінціал нещасний, ніякого такту.

Криницька. Дякую. (*Тисне Ярчукові руку*). Так завжди робить: прямо, без лицемірства.

Убий батько. Да, це дійсно...

Ярчук (*до Криницької*). Вибачте, я не хотів вас образити.

Криницька (*вже заглибилась у коректуру*). Ну, от ще! У мене „цілком одверто“, а тут — „кілком одперто“...

Убий батько. Здорово.

Чутно сирену автомобіля.

Вася. Тихо! Директор приїхав!

Ярчук. А, директор. Це до речі.

Вася. Першим вилазить Стефан Стефанович. Настрій веселий, це треба взяти на увагу. А директор щось бубонить шоферу.

12

Входить Ружевський, європеець у золотих окулярах.

Ружевський. Привіт. Ох, я сі насміяв допіру, тож мені ниньки веселий день. Ай, хай би грець!

Вася. Розкажіть, хай і нам стане весело.

Ружевський. Ох, то вже була кумедія, ви тільки в'явіть. Директор сі вчепив до руля, шофера одсторонив та й повів машину вперед, а вона, розумієте, вбік... Той його шарпає за руки, не дає, а він одне: сам їхатиму та й уже. А ми собі з туваришем Хортевичем сидимо тихіськo та вже тільки потерпаємо, най тя шляк трафить. Той на нього гримить, не туди крутиш, а він сі опірає та й іде далі, бігме. А тувариш Хортевич тільки стенографує тую лайку. То вже мені ниньки веселий день, ха-ха-ха!

Криницька. Нічого собі, весело. Так можна й розбитися й людей покалічити.

Ружевський. А то звісно — ризикована річ: то є гарт, бігме. То вже ми з туваришем Хортевичем потерпаємо: а, хай би грець.

Ярчук (*до Убийбатька*). Що воно за один, цей неприємний дядя?

Убийбатько. Заступник Бережного.

Ружевський. Що кажете?

Убийбатько. Кажу, що ви є Стефан Стефанович.

Ярчук (*милу посміхається*). Григорій Ярчук.

Ружевський. А, ви сі з'явили? Добре. Зайдете пізніш до мого кабінету. О, вже йде старий.

Входить Бережний. За ним, як тінь, ніде й ні на крок не відступаючи, — плюгавий, мовчазний і непомітний Хортевич, у якого замість обличчя, здається, є тільки шорстка лопата бороди сірого неприємного кольору.

Бережний *(на ходу)*. Я сказав „так“ і перетакувать не буду. Не маю звички перетакувать. Хай друкують те, що написано.

Хортевич *(на знак згоди мотає головою і стенографує)*.

Бережний. Що скажете, шановне товариство?

Вася. Доброго ранку.

Бережний. Привіт, привіт. Переходьте до діла.

Вася. Вітаємо з новими успіхами.

Бережний. З якими саме?

Вася. Самі ведете машину.

Бережний *(зміряв його поглядом)*. Угу. Сам, хлопче, сам. А хіба комсомол заперечує?

Вася. Ні, комсомол спочатку вивчає справу, а потім уже заперечує, якщо не згоден.

Бережний. Угу. Яку ж це справу?

Вася. Та я ж говорю про вченого секретаря. Ми на-стоюємо, щоб у цьому питанні була зважена громадська думка інституту.

Бережний. Хто це „ми“?

Вася. Аспіранти.

Бережний. Угу. Цебо ви — громадськість, а я — не громадськість. Думка аспірантів — відповідає лінії партії, а думка директора — не відповідає?

Вася. А коли відповідає, то чому б же директорові не діяти спільно з партійною та комсомольською організацією? По-годьтесь, що це дивно.

Криницька. Дуже дивно. У мене „дух і матерія“, а тут „бухгалтерія“.

Вася. До того ж ще й подвійна.

Бережний *(не дочувши)*. А мені видається дивним ваше недоречне хвилювання, товаришу Шведенко. Може ви самі хочете бути ученим секретарем?

Вася. Я? Ні, товаришу директоре, думаю, що моя кандидатура не підходить.

Ярчук. Пробачте, товаришу директоре. Я не досить зорієнтований в житті інституту, і тому мій голос може здатися трохи несподіваним. Але я цілком приєдную його до голосу громадськості.

Убийдалько *(до Криницької)*. Ого. Та він цікавий хлопець.

Бережний. Тобто?

Входить Оля, підходять ще кілька аспірантів.

Ярчук. Тобто я, так само, як і вони, вважаю, що місце ученого секретаря повинне бути забезпечене за найбільш достойним.

Оля. Правильно.

Бережний. А ви хто такий?

Ярчук. Я — новий аспірант Григорій Ярчук.

Бережний. Теж представник якоїсь групи?

Ярчук. Одної з вами.

Бережний. Не розумію.

Ярчук. Я, хоч і молодий, але комуніст, як і ви.

Бережний *(уважно, з ледь помітною посмішкою глянувши на нього)*. Не погано.

Вася. Ну, от! Значить, ми ставимо питання спільно.

Бережний. Запишіть. В питанні про вченого секретаря не припускати склоки й непотрібного ажіотажу. Вирішити справу закрито, щоб вулиця не могла скакалу й плясалу веселими ногами. Новому аспіранту... як вас?

Ярчук. Ярчук.

Бережний... Ярчукові з'явитися в мій кабінет для розмови. Здорову критику вітаю. Все.

Хортевич *(мотнув головою, записав)*.

Вася. Значить, товаришу директоре...

Бережний *(перебив)*. Я сказав „так“ і перетакувати не буду... Ясно? *(Пішов до Інституту)*.

Вася *(до товаришів)*. А вам ясно?

Ярчук. Покищо не дуже. Але треба діяти.

Ружевський *(розвів руками)*. І отак завжди, бігме. Ну, вже й старий, мамцю моя!

Всі йдуть до Інституту.

14

Булава виходить назустріч і широко відчиняє двері перед директором. Стіни інституту розсовуються. Відкривається перспектива сходів, зашланих килимовими доріжками. Нагорі сходи заламуються праворуч і ліворуч. Посередині трое масивних дверей, оббитих темною цератою. На дверях скляні червоні таблички з золотими написами: „Директор інституту“, „Заступник директора“, „Секретар партколективу“.

Булава йде сходами нагору, відчиняє двері директорового кабінету й згори вітається.

Булава. З добрим ранком, Сергію Михайловичу!

Бережний. Здрастуйте, здрастуйте, товаришу Булава.

Ружевський. То я в тій хвилі буду у вас!

Бережний. Гарзд.

Бережний йде з Хортевичем до свого кабінету. Ружевський — до свого; решта розходяться сходами — праворуч і ліворуч. Булава спускається вниз — до гардеробної, де його не видно.

Ярчук вносить свій „багаж“, кладе його біля сходів, пригладжує чуба й підіймається до кабінету Ружевського. Біля нього затримується Убий-батько.

Убий батько. Явитись начальству?

Ярчук. Так. Я ж нікого й нічого тут не знаю. Життя інституту для мене — terra incognita. Хто чим дихає і чого прагне — нічого не знаю. Бачу — якась боротьба. Але коріння її від мене скриті.

Убий батько. А чого ж скриті? На мою думку, все ясно. Боремось за соціалізм, за гармонію розуму й серця і ненавидимо всяку повзучу твар.

Ярчук. Так, любити їх нема за що...

Убий батько. Неможе дивитись, як вони влазять в життя з витягнутими шиями, з зігнутою спиною і з підлою формулою на губах: „до ваших послуг“. Ненавиджу.

Ярчук. Ех, Романе! Болюче питання зачепили. Через таких мені й перевестись довелося. Але, знаєте... чи варті вони зненависті?

Убий батько. А як же?

Ярчук. Я думаю — досить і самого презирства. Почуття за нашого часу надто дорогі. Зненависть треба берегти на сильного ворога, на шкідника, а плазунів я просто зневажаю, і з них цього досить.

Убий батько. Як вам сказати. Благородних шкідників я щось не знаю. Всі вони підлі, а плазуни — особливо небезпечні. Один псує машини, а другий — людські душі.

Ярчук. Прекрасно сказано. Ви зразу поглибили питання. *(Тисне йому руку)*. Якщо ми станемо друзями, то я скажу, що починаю жити в цьому інституті прекрасно. А тепер — мушу являтися. *(Стукає до кабінету Ружевського, звідти чутно відповідь: „Можна“. Зникає за дверима)*.

Убий батько. Цікавий парняга.

16

Сходами підіймається Наталя Рогоз.

Наталя. Здрастуй, Романе!

Убий батько. А, Наталка! Здрастуй!

Наталя. Ну, які новини? Ти, звичайно, як завжди: пообіцяв і не прийшов.

Убий батько. Розумієш — працював і забув. Згадав о третій годині ночі, але вже незручно було заходити.

Наталя. Ну, ще б пак, о третій годині. Ось тобі книжка, яку ти просив для своєї роботи. Насилу дістала.

Убий батько. Ти геніальна, Наталко! Дякую.

Наталя. Ні, ти геніальний. Навіть не подзвонив.

Убий батько. Це дійсно. Некультурність. Забув.

Наталя *(дивиться на нього з ніжністю)*. А ти хоч лягав цю ніч?

Убий батько *(ніяково)*. Розумієш...

Наталя. Забув.

Убий батько. Атож.

Наталя. Ну, гаразд. Які новини? Як справа з ученим секретарем?

Убий батько. Покищо на мертвій точці. Бережний продовжує крутити і опиратися. Треба poradитись з товаришем Вересаєм. А тим часом у нас тут відбулася чергова перепалка. Вася розвинув такий наступ, краще не треба.

Наталя. Молодець ботанік!

Убий батько. А тут несподівана підтримка.

Наталя. Хто ж це?

Убий батько. Наш новий товариш, філософ. Оце щойно приїхав.

Наталя. Як прізвище?

Убий батько. Ярчук.

Наталя. Не чула такого.

Убий батько. Хлопець цікавий. Зразу, розумієш, одрізав Бережному: „В питанні про вченого секретаря приєдную свій голос до голосу громадськості“. Я певен, що він тобі сподобається.

Наталя. Дякую. А як по-твоєму, ти мені подобаєшся?

Убий батько. Цього питання не вивчав. І розмова зараз не про мене.

Наталя. Про кого ж?

Убий батько. Я кажу про Ярчука.

Наталя (*посміхнувшись*). Але, на жаль, я не вмію підтримувати розмови про людину, якої не бачила. Вибач. (*Пішла нагору праворуч*).

Убий батько (*знижує плечима*). Вона, здається, незадоволена з мене. От біда. Мабуть щось сказав не так. (*Пішов нагору ліворуч*).

17

З кабінету Ружевського виходять Ружевський та Ярчук.

Ярчук. Я сказав все, що відчував, тепер покладаюсь на вас.

Ружевський. Се дуже мене тішить. Ви людина з головою, бігме. Радий був зазнайомитись.

Ярчук. Дякую. (*Посміхається*). Працювати в інституті разом з вами, Стефано Стефановичу, в інституті, яким керує така людина, як Бережний, це моя давня мрія.

Ружевський. Чудово. Навантажимо вас за вашими здібностями. Ходімте, я появлю вас Сергію Михайловичу. Ниньки його роздратував той Василь Шведенко, але то ще краще.

Ярчук. Цілком покладаюсь на вас, Стефано Стефановичу! (*Пішли до кабінету директора*).

Булава (виходить з гардеробної, дивиться у вікно). Товариш Вересай... з Горгулею про щось розмовляє. Ага, мабуть якийсь непорядок знайшов у Івана Петровича, пробирає. Ага, так йому й треба. Ну, вже в мене того не буде. (Готується). Свіжі газети... „Думки педагога“... Все в порядку.

Входить Вересай.

Булава. Доброго ранку, товаришу Вересай!

Вересай. Здрастуйте, Порфирій Марковичу. (Відсовує Ярчукові книги). Що це ви тут барикади якісь улаштували? Приберіть, будь ласка, цю пересувну бібліотеку.

Булава. Ах, ти ж... (Прибирає). Не догледів! (Подає книжку). Учора ви залишили в гардеробній „Думки педагога“, прошу одержати. А також свіжі газети — скоро наші в Лігу Націй пойдуть засідати, а Німеччина проти марксистської проблеми, теж прошу одержати.

Вересай (посміхнувся). Нічого, Порфирій Марковичу. Марксистська проблема якось видержить, а от за Німеччину — ручатись не можна. Ну, а ви ж самі за яку проблему?

Булава. Як сказав філософ Мартин Задека, людина сама себе ніколи не розгадає, а других розгадає.

Вересай. Політик ви, Порфирій Марковичу.

Булава. Да-а, Федоре Васильовичу, коло того ходимо. Благодарствую. (Взяв книги, пішов у гардеробну).

Вересай підходить до дверей свого кабінету. Боковими сходами з коректурою йде Криницька.

Вересай. Привіт, Катерино Іванівно! Як живемо?

Криницька. Здрастуй. До речі. Ти мав рацію, Федоре Васильовичу.

Вересай. В чому це?

Криницька. Та коли критикував мою книжку.

Вересай. Зрозуміла, нарешті? Тим краще.

Криницька. Ще б не зрозуміти, коли вже до периферії дійшло. Сьогодні один при всьому чесному народі бухнув: „Книжку вашу читав, але марксизму в ній щось не помітив“.

Вересай. Ну, це вже занадто.

Криницька. Чого занадто? Що думав хлопець, те й сказав.

Вересай. Хто ж це тебе так нещадно?

Криницька. Тут один новенький. Сьогодні лише прибув. Людина, як видно, пряма, чесна, без всяких отих (у ко-

ректуру) штучок... Розумієш, у мене написано „революція на сході“, а тут „резолюція на споді“.

Вересай. Весела коректура.

21

Наталя (*входить*). Доброго ранку, Федоре Васильовичу. Вересай. Здрастуй, Наталко.

Криницька. Ну? Познайомилась з новеньким?

Наталя. Ви про Ярчука?

Криницька. Так. Він справляє не погане враження. Я певна, що він тобі сподобається.

Наталя. Уже вдруге чую це саме. Де ж він, той знаменитий Ярчук? Хоч би побачити.

Вересай. Ну що ж, побачимо. Алеж занадто він тебе, Катерино Іванівно. Ярчук, кажеш, прізвище? (*Записав*). Голови, сподіваюсь, не вішаєш?

Криницька. Чого вішати? На помилках учимось. І так все життя.

Наталя. От оптимістка!

Криницька. Була б песимісткою, давно б заміж вийшла.

Вересай. Ну, ти мені при Наталці таких шкідливих думок не розводь. А щоб випробувать твій оптимізм, ось вам бойове завдання. (*Дістає рукопис*). Візьміть цей рукопис, прочитайте, напишіть свою думку, дайте прочитати Убийбатьку, професору Дорадченку й іншим членам партії. Потім разом з рецензіями передасте мені. Я вже прочитав. Справу доведеться ставити на партійному комітеті.

Наталя (*взяла рукопис, глянула*). А, Ружевський. Цікаво, чим він ошчасливив світ.

Вересай. Тепер друге. „Думки педагога“ читали?

Криницька. По правді сказати — не встигла.

Вересай. А ти?

Наталя. Не читала.

Вересай. А Убийбатько?

Наталя. Не знаю.

Вересай. Погано. Ото й погано, що не читаєте і знать не знаєте. А він там таких „думок“ насадив, що хоч підряд вирубуй. Воювати доведеться і воювати дуже серйозно. Візьміть книжку в бібліотеці. Почитайте.

Криницька. Проморгали, виходить. Ходім, Наталко. (*Пішли вниз*).

22

Вересай. Наталко, на хвилину. (*Та затримується*). Що ж це в тебе з Романом? Не виходить?

Наталя (*спалахнула*). А що в мене з Романом? Що не виходить?

Вересай (*сміється*). Та ні, я не про те.

Наталя. Про що не про те? А про що ж?

Вересай. Я про друге. Проект програми для заочного факультету ви скоро подасте?

Наталя. А-а, ви про це! Половину вже проробили. А зараз він увесь час сидить коло своєї праці, не відірвеш його. Зарився в книжки, як Фауст. Нічого з ним не зробиш.

Вересай. Ну, так уже й нічого. Я думаю, дещо ти все таки могла б на нього вплинути.

Наталя. Ви про що?

Вересай. От тепер про те саме.

Наталя. Секретареві парторганізації про такі речі говорити не можна.

Вересай. Не тільки говорити, а на ближчий порядок денний поставлю.

Наталя. Сторони на обговорення не з'являться. (*Сміючись, зникає внизу*).

Вересай. Ха-ха-ха! А ми все таки спробуємо.

23

Проходить Убийбатько, побачив Наталю, поспішає за нею.

Вересай. Романе!

Убийбатько. Привіт, Федоре Васильовичу!

Вересай. Та ти почекай. (*Вітається*). Як посувається твоя праця?

Убийбатько. На мою думку, незадовільно.

Вересай. А ти відклади на час. Візьмись до чогось іншого.

Убийбатько. Так можна й зовсім одбитись від роботи.

Вересай. Ну, от уже й зовсім. Програми теж серйозна річ. Без тебе їм не впоратись, а ти не вилазиш із бібліотеки. Фауст! (*Сміється*). До речі, на тебе поступила скарга.

Убийбатько. На мене? Від кого?

Вересай. Мало приділяєш уваги людині.

Убийбатько. Якій людині?

Вересай. Та от Наталка заявила...

Убийбатько. Наталка? Невже? Що ж вона сказала?

Вересай. Сказала, що ти не хочеш працювати з нею над програмами.

Убийбатько. Я?! Не хочу працювати з Наталкою?! Ну, я їй зараз скажу... (*Хутко виходить*).

Вересай (*сміється*). Неодмінно скажи!

24

Вересай підходить до свого кабінету, з директорового кабінету вийшов Ярчук. Настрій піднесений.

Ярчук. Прекрасно! (*Побачив Вересая, на мить зніяковів*).

Вересай уважно з ледь помітною посмішкою дивиться на нього. Пауза.

Ярчук. Пробачте.

Вересай. Будь ласка.

Ярчук. Мені треба бачити товариша Вересая.

Вересай. Ви новий аспірант?

Ярчук. Так. Ярчук. Оце тільки приїхав.

Вересай. Чув.

Ярчук. А ви, може, товариш Вересай?

Вересай. Він самий. Що ж це ви так жорстоко, розкри-
тикували професора Криницьку?

Ярчук. Як? Ви вже знаєте про це?

Вересай. Чув, чув.

Ярчук. Розумієте, якимось так вийшло. Книжка дійсно має
хиби з марксистського погляду. А я щойно приїхав і так,
якось, не знаючи людей... рубнув просто... *(Посмішка)*.

Вересай. Рубнули? А воно, знаєте, поспішиш — людей
насмішиш.

Ярчук. Як? Хіба ви лекції Криницької не критикуєте?

Вересай. Ні, критикуємо, але не кажемо, що в неї не-
має нічого спільного з марксизмом, як ви їй заявили. Кри-
ницька — стара комуністка, і повчитися у неї, я думаю, вам не
завадило б. Зрозуміли?

Ярчук. От. А я згорячу, ні з ким не поговоривши... Зро-
бив помилку. Пробачте, товаришу Вересай. Сам не знаю, як
це в мене вийшло. Я просив би кілька хвилин.

Вересай. Ну, що ж, заходьте, поговоримо. *(Пішли до
кабінету)*.

25

Зверху йде Вася, знизу Наталя з книжками.

Вася. О, Наталя! Я тебе шукаю. Скоріше! Ярчука не ба-
чила?

Наталя. Та одчепіться ви з своїм Ярчуком, нарешті!
Я його взагалі ще й в вічі не бачила.

Вася. О, хлопець дотепний! Я певен, що він тобі сподо-
бається.

Наталя. Ну, ви чули таке! Чи ви всі хочете посватати
мене за цього Ярчука?

Вася. Посватати? Ти мабуть хочеш, щоб Роман убив
мене.

Наталя. Заспокойся, він сам заявив, що Ярчук мусить
мені сподобатись.

Вася. От некультурність! А все таки, де ж це наш філо-
соф, Гриша Ярчук? Він повинен виступити з нами негайно
одним фронтом — підтримати кандидатуру Романа.

Наталя. А виступить? Ти певен?

Вася. Хто? Ярчук? Безперечно виступить! Коли б тільки
Оля не встигла поговорити з ним раніше.

Наталя. Може він чагорі? *(Пішли нагору праворуч)*.

Оля (збігає вниз). Товаришу Ярчук! Де ж він? Коли б тільки Вася не встиг поговорити з ним раніше. (Зникає внизу).

Булава (входить з об'явою, читає). „Увага! Сьогодні, о 8-й годині вечора, в приміщенні Місцевкому відбудеться засідання Місцевкому. Порядок денний: про членські внески. Доповідь зробить Голова Місцевкому Мокроступенко. Присутність обов'язкова для всіх членів Місцевкому. Голова Місцевкому Мокроступенко“. Да-а, треба повісити. (Вішає об'яву на дошку і йде в гардеробну).

Ярчук (виходить з Вересаєвого кабінету, витирає нім). Ху... Поговорили. (Підходить до дошки, читає об'яву). Пріє-красно. Порфирій Марковичу!

Булава (з'являється). А, це ви, молодий чоловіче. Ну, як же справи?

Ярчук. Увірвався кетгút, але живе культура і побút.

Булава. Темпора мутантур? Ха-ха-ха!

Ярчук. Et nos mutamur in illis.¹

Булава. Що кажете?

Ярчук. Я говорю: де тут міститься місцевком і товариш Мокроступенко?

Булава. Членські внески? Сюди, молодий чоловіче, сюди: униз і праворуч. А я спочатку був не розібрав.

Ярчук. Не розібрали? А я саме це й сказав, et nos mutamur in illis.

Булава. Д-а... Етнóс, молодий чоловіче, етнóс. Це правда.

Ярчук. Дякую, мій чудовий екскурсоводе! (Пішов до місцевкому).

Булава. Ха-ха-ха! Прекрасний парняга! (Зникає в гардеробній).

Згорі — Наталя та Вася.

Наталя. А може він у директора?

Ружевський виходить з кабінету Бережного.

Вася. Пробачте. Ви не знаєте, Ярчук у директора?

Ружевський. Ярчук? Він був у нього перед кількома хвилями, потім був у товариша Вересая, а зараз не знаю де. (Пішов до свого кабінету).

¹ Tempora mutantur et nos mutamur in illis — часи змінюються, і ми змінюємося з ними. (Лат).

Вася. Значить, він десь на подвір'ї, дихає квітами. А тут скоро має початись засідання.

Наталя. Якось невловима людина.

Вася. Нічого, ми його впіймаємо! (*Збігає униз*). Коли б тільки Оля не спіймала його раніше... (*Зникає з Наталею на подвір'ї*).

Ружевський з паперами хутко проходить із свого кабінету до кабінету Бережного.

30

Оля (*біжить нагору*). Ярчук! Товаришу Ярчук! Коли б тільки Вася не спіймав його раніше...

Дзвоник у швейцарській.

Булава. Мене! (*Урочисто підіймається сходами. З кабінету Бережного висовується голова Ружевського*).

31

Ружевський. Криницьку. На нараду. Та хутко мені, мамця... (*Зникає за дверима*).

Булава. На нараду, це можна. (*Входить Криницька*). Катерино Іванівно, будь ласка—до кабінету.

Криницька. Іду. (*Заходить до кабінету директора*).

32

Булава (*спускається вниз*). На нараду. Значить, бій кінчається і судьбу записується до резолюції. А ну, що нам скаже про це Мартин Задека. Чия візьме? (*Сідає до столика, розгортає книжку й починає ворожити горошиною*).

33

Вася (*входить, витирає чоло*). Це, нарешті, стає цікаво. Скажіть ви мені, один із семи древніх мудреців, де наш новий аспірант, товариш Ярчук?

Булава. А-а, приймний молодий чоловік, приймний.

Вася. Та це я знаю, але скажіть, як упіймати цього приємного молодого чоловіка? Де він?

Булава (*жест назад*). У місцевкомі. Платить членські внески за місяць уперед, а не так, як ви та Убийбатько—з запізненням на три місяці.

Вася. Дякую! Тепер він у моїх руках. (*Біжить до місцевкому*).

34

Булава. Так думав і Микола Андронович, аж поки наука не пішла в другий бік. А хто в кого в руках, про це ніхто

не знає. (*Ворожить*). Сіріус... нумер тринадцять... шукай під титулом „Планіда“ у розділі Юнона, богиня олімпійська.

35

Вася (*повертається*). Нема!

Булава. Як нема? Я сам направив його до місцевкому.

Вася. Був і нема.

Булава. А в директора?

Вася. Нема.

Булава. А в загальній канцелярії?

Вася. Нема.

Булава. Тоді це для мене промблема.

Вася. Отак само й для мене. (*Побіг знову на подвір'я*).

36

Бережний проходить із свого кабінету до кабінету Вересая.

Булава. І в директора теж промблема. Видно, резолюція не виходить, пішов питатись у товариша Вересая. (*Йде до гардеробної*).

37

Знизу, звідки щойно вийшов Вася, з'являється Ярчук, посміхається.

Ярчук. Прекрасно.

Убийбатько (*іде згори*). Слухайте, товаришу, ви не бачили Васі, Олі, Наталки? Куди вони зникли?

Ярчук. Васі? Не бачив. А хто це — Наталка? Я навіть не знаю.

Убийбатько. Ви ще не знайомі? Е, це дійсно. Наталя Олександрівна це... Я навіть не знаю, як вам сказати.

Ярчук. Чув, що дуже цікава жінка. Але, сказати по правді, мене так цікавить зараз одне шкурне питання, що про інше я покищо не думаю.

Убийбатько. Яке ж це питання, що так полонило вас?

Ярчук. Дуже прозаїчне: я не маю де ночувати.

Убийбатько. О, це дійсно. А знаєте що, товаришу? У мене прекрасна кімната. Живу я сам, як палець. Недалеко живе Ботанік. Поселяйтесь у мене, будемо жити вдвох. Я, знаєте, працюю зараз над деякими проблемами психіки нової людини. Коли хочете, будемо працювати разом.

Ярчук. З великою радістю!

Убийбатько. Ну, от і прекрасно. Ви холостяк?

Ярчук. Покищо.

Убийбатько. Ну, і я покищо. А хто скорше одружиться, тому й залишиться кімната. А другий мусить тоді знайти собі. Згода?

Ярчук. Ви мене... зворушуєте своїм ставленням. Я не знаю, як вам дякувати. Очевидно, слова тут зайві.

Убийбатько. Значить, згода?

Ярчук. Ну, звичайно, згода! Дякую, друже... (*Тисне руку*).

Убийбатько. Ході́мте, я покажу вам наш кабінет. (*Пішли нагору*).

38

З кабінету Вересая виходить знервований Бережний.

Бережний (*на дверях*). Помічників мені не дозволяєте підбирати!..

Вересай (*виходить*). Ви заспокойтесь. Постарайтесь взяти себе в руки.

Бережний. Я беру собі працівника, який мені подобається!

Вересай. А треба, щоб ви брали таких працівників, які потрібні для справи. Отже, не поспішайте, попереджую вас ще раз. Для чого така поспішність?

Бережний. А для чого зволікати? Чому він не може бути ученим секретарем? Що ви проти нього маєте?

Вересай. Обережність. Цього досить.

Бережний. Але Ружевський дав достатні підстави!

Вересай. Мушу вам сказати, що ваш Ружевський викликає у мене деякі підозріння. І вам, як директору, слід було б пильніше придивитися до цього Ружевського.

Бережний. Що?! До Ружевського?! Я за нього відповідаю!

Вересай. Але партійний комітет за нього відповідати не може. Отож подумайте, Сергію Михайловичу, та добре подумайте. Це вам моя дружня порада. (*Пішов до кабінету*).

Бережний. Дякую! Він мене буде вчити! Буде розганяти моїх людей! Це ми ще побачимо!.. (*Пішов до свого кабінету*).

39

На останніх словах з'являються Ярчук та Убийбатько.

Ярчук. Щось трапилось!

Убийбатько. Да, вигляд у директора досить войовничий.

40

З кабінету Бережного виходить Ружевський.

Бережний (*на дверях*). Оголосіть постанову дирекції!

Ружевський. А ось і тувариш Ярчук! Ну, дозвольте вас привітати. Дирекція ухвалила зразу навантажити вас відповідальною роботою. У вас для цього всі дані.

Ярчук. Пробачте, я не зовсім розумію.

Ружевський. Вас призначено на посаду ученого секретаря Інституту культури й побуту.

Убийбатько. О-о! Починаєте здорово.

41

Хутко входять Вася, Наталя, згори — Оля, внизу — Булава.

Вася. Ось він! Нарешті! Слухайте, ви нам потрібні, дорогий Гришо! *(Помітивши урочистість обстановки, осікся)*. Що трапилось?

Убийбатько. Вася, можеш привітати Гришу. *(До Наталі, що поволі підіймається сходами)*. Наталко, дозволь представити тобі нашого ученого секретаря, філософа Григорія Ярчука.

Наталя. Як?!

Вася. Що?!

Оля. От так номер!

Вася. Ми ж хотіли...

Убийбатько. Що ви там хотіли?

Ярчук *(до Наталі)*. Дуже радий.

Наталя *(повільно простягає йому руку)*. Ну, вас справді треба привітати.

42

Криницька *(виходить з кабінету Бережного з коректурою)*. Написано „всіх категорій“, а тут — „всіх об'ігорив“. Ну, що ви на це скажете?

Булава. Да-а, Мартин Задека...

Завіса

ДІЯ ДРУГА

Кабінет ученого секретаря. Коло задньої стіни великий письмовий стіл, завалений паперами, книжками, газетами, журналами. Глибокі шкіряні фотелі. Над столом величезний портрет Бережного. Кілька дверей: вхідні, до кабінету Бережного, до кабінету Ружевського, до канцелярії.

1

Входить Ярчук, добре одягнений, виголений, прекрасна шевелюра, бадьорий настрій.

Ярчук. Ну, от і я, мої любі друзі і мої милі вороги. З мого бадьорого настрою ви бачите, що я працюю і, як бачите, працюю не погано. Я стою під протягами часу, подібний до живого світлофора. Я тримаю в руках три кольори: червоний, зелений, жовтий. І, вправно їх чергуючи, мов до-сконалий той диспетчер, я скеровую розбіжний потік справ,

подій, людей і людських пристрастей у річище мого майбутнього. І найкумедніше у цьому те, що в цій складній роботі мені допомагають люди, які мені ж за це і вдячні. Але... продовжуємо працю. (*Натискує гудзик електричного дзвоника*).

2

Входить Зуєва, мов зачарована, дивиться на Ярчука.

Зуєва. Ах... Григорій Філаретович!

Ярчук. Серйозно?

Зуєва (*з стогоном*). Ви ще й питаєте.

Ярчук. Дорога моя, не дивіться на зовнішність, а загляньте людині в середину. Там не все так спокійно, як на поверхні.

Зуєва. Що трапилось? Неприємності? Кажіть же... Не мучте мене.

Ярчук. Коротко кажучи, над моїм обрієм — маленька хмарка. Але все буде гаразд, коли я до кінця здійснию свою програму. На чому ми зупинилися останній раз, прочитайте.

Зуєва. „Це говорить про виключну роль товариша Бережного у розвитку нашої культури й науки про побут“.

Ярчук. Продовжуйте. „Блискучі концепції Бережного, викладені в його „Думках педагога“, є нове політичне слово в галузі культури, котрої, як зауважує сам товариш Бережний, ланцет марксизму торкається майже вперше“.

Зуєва (*не витримала*). Ах, це так вірно! Це так благородно з вашого боку.

Ярчук. Прошу перебивати мене лише в тому разі, коли почуєте якусь фальшиву ноту.

3

Убийбатько (*входить*). Пробач, я перебію тебе.

Ярчук. Роман? Здоров, друже. Радий бачити. Сідай, будь ласка. (*До Зуєвої*). Я вас попрошу потім.

Зуєва (*здвигнувши плечима*). Не розумію! (*Незадоволена виходить до канцелярії*).

4

Ярчук. Ну, викладай, друже, що там у тебе?

Убийбатько. Я з товаришами їду зараз на завод. Чи не маєш бажання поїхати з нами?

Ярчук. Як шкода! Не маю часу.

Убийбатько. Ти все ще з доповіддю про Бережного воловодишся?

Ярчук. Коли взявся, то треба кінчати.

Убийбатько. Так, ну, кінчай. Я тільки хотів сказати тобі, що твій тезис про довір'я до людини знов плутає нашу концепцію.